

Letopisecká komise Rady města Úvaly

Zápis z řádného jednání letopisecké komise č. 2/2023

Termín	: 26.4.2023 od 15:00 hodin
Místo	: Městský úřad Úvaly, Arnošta z Pardubic 95
Rozdělovník	: Ing. Zdeňka Havránková, Mgr. Alena Janurová, Ing. Lukáš Rubeš, František Smolík
Přítomní členové	: Ing. Zdeňka Havránková, Mgr. Alena Janurová, Ing. Lukáš Rubeš
Omluveni	: František Smolík
Hosté:	: Jana Tesařová
Tajemník	: Kamila Budilová

Stav přítomných: 3 + 1 host + zapisovatel

Program jednání:

1.	Stav plnění bodů minulého zápisu
2.	Kameny zmizelých pro rodinu Rosenbaumovu - informace o stavu realizace
3.	Informační tabule k pomníku A. z Pardubic - využití QR kódu
4.	Prohlídka archivu kroniky
6.	Různé

Ad 1) Stav plnění bodů minulého zápisu

Předsedkyně komise přivítala přítomné a seznámila je s dnešním programem, program schválen bez připomínek. Komise je usnášení schopná.

A. Janurová ukázala přítomným seznam digitálního zpracování archivních dokumentů.

Na jednání LK byl přizván bývalý člen LK Ing. Vladislav Procházka, který se ze zdravotních důvodů bohužel nemohl na jednání dostavit. J. Tesařová a Z. Havránková ho po jednání LK navštíví a předají mu květinu a dárkový balíček. Zároveň mu za všechny představitele města a členy komise

poděkují za jeho dlouholetou a prospěšnou práci nejen v oblasti kultury, spolupráci při tvorbě ŽÚ a práci v LK.

Ad 2) Kameny zmizelých pro rodinu Rosenbaumovu - informace o stavu realizace

Akce běží, vše domluvené platí. Do příštího jednání si členové LK připraví konkrétní návrh umístění kamenů. Předpokládaný termín uložení kamenů je 8.3.2024.

Ad 3) Informační tabule k pomníku A. z Pardubic - využití QR kódu

Na tabulce bude umístěn QR kód směřující k textu pí. L. Mandové (viz. příloha). S paní Mandovou bylo projednáno a souhlasí. Text je třeba graficky zpracovat a doplnit obrázky. Ve spolupráci se Z. Havránkovou zajistí město.

Ad 4) Prohlídka archivu kroniky

Prohlídka archivu nebyla z časových důvodů uskutečněna.

Archivaci dat z historického archivu na cloudu řeší J. Tesařová ve spolupráci s IT.

Ad 5) Různé

Pomník odboje

Všichni přítomní se shodli, že je potřeba součinnost města se spolkem pro stavbu pomníku odboje v Úvalech a jeho předsedkyní L. Mandovou. Město by mělo být nápomocno při výběru vhodného místa pro pomník, spolupracovat na podobě pomníku a poskytnout podporu při propagaci sbírky. Z diskuse vyplynulo, že pro úspěšnou sbírku je třeba mít jasno o umístění a mít připravenou vizualizaci budoucího pomníku. Návrhy na možné umístění pomníku – pás u trati naproti pivovaru Libertas, u trati naproti bývalému kinu, u hřbitova.

Text usnesení 3/2023		Výsledek hlasování
Letopisecká komise podporuje myšlenku stavby pomníku odboje. Doporučuje radě města spolupracovat se Spolkem pro stavbu pomníku odboje při výběru vhodného pozemku a ztvárnění budoucího památníku. Dále doporučuje pomoci spolku v propagování sbírky a vyhledáváním vhodných dotací na stavbu tak, aby bylo možné záměr realizovat.		usnesení bylo přijato
Pro	3	
Proti	0	
Zdržel se	0	

Návrh nového člena LK

Z. Havránková osloví paní Blanku Morávkovou.

Předsedkyně komise poděkovala přítomným za účast a jednání v 16:15 hodin ukončila.

Zapsala: Kamila Budilová

předsedkyně letopisecké komise
Ing. Zdeňka Havránková

Přílohy
-dva texty PhDr. Mandové

Český národ svému prvnímu arcibiskupovi aneb odhalení Arnoštovy sochy od sochaře Jindřicha Čapka 30. června 1869

V roce 1864 vzpomenula římskokatolická církev 500 let od úmrtí prvního pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic, Čecha, domnělého rodáka ze dvora Hostín poblíž Ouval. Úvalští začali vedle oslav přemýšlet o jeho soše. Úvalský farář František Soukup nabádal k postavení Arnoštova pomníku "na dědině Hostín, nebo jiném přiměřeném místě blíže Hostína." Byly sepsány stanovy a do výboru pro postavení arcibiskupova pomníku byli zvoleni čtyři duchovní z blízkého okolí včetně F. Soukupa a šest osob z místních občanů (Hugo Netwall, c. k. okresní v Českém Brodě, horní ředitel v Ouvalech František Charbuský, jednatel, starosta v Ouvalech Antonín Lašman, pokladník, Josef Strnad, Josef Moravec, František Řezáč, rolníci z Ouval. Předsedou výboru byl zvolen farář F. Soukup, který společně s důlním ředitelem Františkem Charbuským nese velkou zásluhu na pořízení sochy. Charbuského pojednání o dějinách pomníku bylo vloženo 15. května 1869 do základního kamene.

Protektorství přijal Ludvík, svobodný pán z Malovců, jehož rod byl pokrevně spřízněn s rodem oslavence. Místodržitelství v Praze povolilo konání sbírek po celých Čechách již 21. října 1864. Farář Fr. Soukup sepsal svolání do novin v jazyce německém a českém, a tak pomalu přicházely krejčary od spolků, z obcí, škol, šlechty i obyčejných jednotlivců, vikariátů, bohatých velkostatkářů, od Čechů i Němců. Rok 1865 byl ale velmi suchý a v roce 1866 vypukla prusko-rakouská válka.

Výbor vypsal konkurs na zhotovení sochy s premií 100 zlatých. ~~Roku 1869 bylo sebráno 2 747 zlatých a 82 krejcarů, domácí rolníci se uvolili poskytnout pvozy pro chystanou stavbu, ale na sochu z litiny to nedostačovalo.~~ Komise výtvarného umění Umělecké besedy posoudila předložené návrhy v arcibiskupském paláci, kde byl vybrán model akademického sochaře Jindřicha Čapka z Prahy. Smlouva z 16. července 1867 obsahovala zadání na pískovcovou sochu arcibiskupa v nadživotní velikosti včetně podstavce za 2 100 zlatých. Roku 1869 bylo sebráno 2 747 zlatých a 82 krejcarů, domácí rolníci se uvolili poskytnout pvozy pro chystanou stavbu, ale na sochu z litiny to nedostačovalo. Výbor, jenž poskytl na vlastní náklady materiál k podstavci, pvozy a lešení, se obrátil na majitele škvoreckého panství knížete Jana z Liechtensteina se žádostí, aby poskytl pozemek pro umístění pomníku. Kníže vyšel ochotně vstříc, a tak prostor na okraji Úval vpravo od železniční trati směrem na Kolín byl upraven nákladem 384 zlatých. Celkové náklady na postavení sochy včetně parkové úpravy podél přístupové cesty dosáhly výše 3 338 zlatých a 12 krejcarů.

Socha z jemnozrnného pískovce je vysoká 555 cm, zpodobňuje prvního pražského arcibiskupa v bohatě zřaseném rouchu včetně kněžské pokrývky hlavy a řetězu kolem krku, jenž drží v levé ruce listinu. V čelním poli pomníku je umístěna mitra a zkřížená berla s křížem, dále erb pánů z Pardubic a erb pražského arcibiskupství.

Po stranách je vytesáno jméno Arnošt z Pardubic, německy Dem Ernest von Pardubic, latinsky Ernesto de Pardubic, vzadu nápis Vděčná vlast 1869.

30. června 1869, v den arcibiskupova úmrtí, byla socha Arnošta z Pardubic odhalena. Do slavnostně vyzdobené obce s červeno bílými prapory, znaky české země a zeleným chvojím a věnci i na židovské synagoze zavítali zástupci duchovenstva vedeného pražským arcibiskupem Bedřichem Schwarzenbergem, který za asistence 33 kněží a dvou bohoslovců sloužil pontifikální mši, při které účinkoval pěvecký sbor Ozvěna z Českého Brodu. Odpoledne přijel zvláštní vlak z Prahy, hosté byli přivítáni hudbou a slavnostní střelbou. Přijeli zástupci pražské rady s purkmistrem Dr. Klaudym, náměstký a rady Heinzem a Pštrossem, zástupci Karlovy univerzity doktory Schultte, Chlup a Jonák, zástupci spolků Hlahol, Umělecká beseda, Jednota pro dostavbu chrámu sv. Víta v čele s hrabětem Františkem Thunem, nechyběli občané Pardubic, Škvorce a Českého Brodu. Ve tři hodiny odpoledne se odebral průvod o 8 000 účastnících k pomníku. V čele kráčeli členové výboru, starosta, 70 kněží včetně vyšehradského kanovníka Václava Svatopluka Štulce, vzácní hosté, pěvecké sbory, mládež s učiteli, družičky, muži a ženy z Úval a okolí. Po posvěcení sochy zazpívaly pěvecké sbory svatováclavský chorál a po proslovech patera Čenka Bradáče, faráře Františka Soukupa a starosty Antonína Lašmana se občané odebrali zpět do kostela Zvěstování Páně za zpěvu staroslověnské písně Hospodine, pomiluj ny.

Uvedená fakta nás zavedla do druhé poloviny 19. století, kdy Češi žili v rakousko-uherské monarchii a kdy při každé příležitosti zdůrazňovali své češství, svou touhu po samosprávě: použitím českého jazyka, zviditelněním symbolů Českého království, staroslověnskou a staročeskými duchovními písněmi za účasti vlasteneckých kněží a zástupců celonárodních spolků. Odhalení sochy se stalo svátkem i pro jinověrce a nevěřící, nikdo ten den v Úvalech nepracoval.

Pomník Arnošta z Pardubic zůstal za obcí polo zapomenut, nacismus a komunismus nepřály církvi a vlastenectví. Socha trpěla otřesy projíždějících vlaků, vandalismem, byla pokryta mechem, na mnoha místech došlo ke zvětrání kamene. Základy pomníku prorůstaly kořeny, celý pomník byl silně mechanicky poškozen. Na špatný stav sochy upozorňoval úvalský pater Karel Šubrt pražské arcibiskupství a Památkový ústav středních Čech až do 90. let. Vedení města Úvaly se starostou Ing. Ivanem Černým se rozhodlo sochu opravit a přemístit na náměstí Arnošta z Pardubic.

V roce 1996 byla socha na původním místě očištěna, potom rozebrána na 14 bloků a za pomoci jeřábu přenesena na náměstí mezi dvě vzrostlé lípy. Oprava nejpodnější úvalské památky vstoupila následujícího roku do druhé etapy. Akademičtí sochaři Jiří Kašpar a Josef Vajce a restaurátor Miloš Sokol z Úval znovu sochu mechanicky a chemicky očistili. Zvětralá místa byla zpevněna hydrofilním prostředkem. Dochované kamenné doplňky, např. uražená špička levé nohy, byly osazeny na měděné čepy. Praskliny byly injekčně doplněny a scházející místa, část palce a ukazováku, nos, spodní okraje roucha, byla domodelována

umělým kamenem a přebroušena. Vrchní rudá barva, již byla dříve restaurována písmena, byla odstraněna a písmo bylo kolorováno původní cihlovou barvou. Nakonec byl celý pomník lokálně barevně sjednocen a nakonzervován hydrofobním prostředkem. Město Úvaly věnovalo na opravu Kč 50 000, Okresní úřad Praha-východ Kč 270 000, od občanů bylo zprvu vybráno cca Kč 78 600. V poslední fázi opravy zbývalo shromáždit Kč 100 000. Vše se nakonec podařilo. Další oprava sochy proběhla v roce 2014. Socha Arnošta z Pardubic je po rekonstrukci náměstí roku 2018 orámována vkusnými řetězy a stojí mezi dvěma platany.

Použité zdroje: Úvaly jindy a nyní, Život Úval z roku 1997, články Aloise Dostála ve Sborníku historického kroužku, ročník X, 1919, č. 3-4 (Český národ svému arcipastýři)

PhDr. Lenka Mandová, kronikářka

Arnošt z Hostinné, z Pardubic

Narodil se roku 1297, nebo před rokem 1310 v obci Hostinná neboli Hostinka u České Skalice? Zemřel 30. 6. 1364 v Roudnici.

Jeho socha byla v Úvalech instalována před 150 lety.

Rodina

Arnošt společně se třemi bratry žil ve východních Čechách na rodinných statcích Hostinná a Stará, také v dnešním polském Kladsku, kde otec, nevýznamný český šlechtic Arnošt, pracoval pro českého krále jako prostý man a potom purkrabí.

Pardubice připadly rodu až po r. 1332.

Vzhled podle životopisce Viléma z Lestkova

Arnošt "byl vzrůstu vysokého, tváře pěkné, mravuvov velmi příjemných, Bohu i lidem vzácný." Měl tedy jemné vytríbené chování, sklon k asketismu, oplýval dobročinností. Vilém jej přirovnává " k hvězdě, která uprostřed mraků skvělými paprsky září."

Vzdělání

Základní vzdělání se Arnoštovi dostalo v Kladsku v církevní škole u kostela sv. Jana, vyšší vzdělání absolvoval v klášterní škole v Broumově a v Praze. 14 let strávil na univerzitách v Bologni a Padově, kde především studoval kanonické právo. Arnošt byl ovlivněn italskou kulturou se začínajícími prvky humanismu. Po studiích se pohyboval v Avignonu u papežské kurie.

Zájmy

Celý život obdivoval názory církevního otce sv. Augustina, jeho studiem se seznámil s raným křesťanstvím i antickou kulturou. Arnoštův zájem o literaturu se projevoval podporou knižní malby pod italským vlivem, tzn. s náznaky perspektivy, s modelací postav. Podporoval překlady liturgických knih do češtiny - např. část Nového zákona a pasionál (sbírka legend, životní příběhy světců a jejich umučení). Objednával rukopisy v Bologni.

Stavební či zakladatelská činnost

Arnošt z Pardubic založil augustiniánské kláštery v Kladsku, Jaroměři, Sadské, Rokycanech a v Roudnici, kde dostavěl gotický most. Obehnal hradbami biskupská města Český Brod, Horšovský Týn a Roudnici. Postavil hrad v Příbrami. Dokončil kostel sv. Jiljí v Praze. Zakládal rybníky, v Kyjích a v Žerčicích jsou dochovány dodnes..

Povolání

Před r. 1338 se stal kanovníkem a krátce děkanem kapituly v Sadské, je zmiňován i jeho kanonikát ve Vratislavi, r. 1339 byl potvrzen kanovníkem kapituly pražské. R. 1343 byl zvolen biskupem, 1344 prvním pražským arcibiskupem. Byl jmenován kancléřem Karlovy univerzity. V Čechách i krátce v Sieně zastupoval císaře jako vikář, tedy jeho zástupce. Od počátku vlády Karla IV. Lucemburského patřil do tzv. císařské rady, kde spolu vymýšlel a realizoval Karlovy smělé plány jako diplomat evropského formátu, jako neúnavný manager. Ovládal latinu, češtinu, němčinu, italštinu, možná francouzštinu, ale také jízdu na koni.

Uskutečněné projekty Karla IV., jež Arnošt realizoval

1344 bylo pražské biskupství **povyšeno na arcibiskupství**. První arcibiskup Arnošt z Pardubic se stal primasem českým s právem korunovat českého krále. Podléhalo mu biskupství olomoucké a nově zřízené litomyšlské. Byl jmenován papežským legátem pro biskupství míšeňské, řezenské a bamberské. Připojení dalších biskupství k pražskému arcibiskupství, hlavně ve slezské Vratislavi, založení dalších biskupství, např. v lužickém Budyšíně, se nezdařilo.

Arnošt organizoval **výstavbu gotické katedrály sv. Víta, Václava, Vojtěcha**, kde ředitelem

stavby byl vždy člen pražské kapituly. Např. Bušek Linhartův z Kouřimi, potom kronikář Beneš Krabice z Weitmíle. Kámen se těžil v Nehvizdech. Stavba se platila z desátku kutnohorské urbury (příjmu krále ze stříbrných dolů).

1348 byla založena **Karlova univerzita** se čtyřmi fakultami. Arnošt uvedl UK do života. Arnošt uložil duchovenstvu Království českého zvláštní daň a koupil statky - např. v Počernicích, z jejichž výtěžku byli placeni magistři, zaplacen dům pro studenty a další. Jako kancléř rozhodoval spolu s magistry o přijetí dalších učitelů, rozhodoval o udělení akademických titulů. Obhajoby se uskutečnily v biskupském dvoře u Kamenného mostu na Malé Straně.

1348 byl založen **hrad Karlštejn**, jenž byl po Karlově korunovaci v Římě 1355 přebudován na pokladnici říšských klenotů včetně císařské koruny a pokladnici křesťanských relikvií.

R. **1348** bylo založeno **Nové Město** s mnoha kostely a kláštery nabízejícími pro klerus volné prebendy. **1357** se začal budovat **Karlův most**. Arnošt opět vyzýval duchovenstvo k peněžitém sbírkám pro vybudování části důležité obchodní cesty Evropou.

Arnošt pomáhal se znovuobnovením bohoslužby ve slovanském jazyce. **Kláster Emauzy** byl určen pro benediktiny, kteří byli pozváni z Dalmácie, byl obnoven kult Cyrila a Metoděje. Karel IV. koupil tzv. remešský evangeliář, vznikaly legendy o sv. Prokopu, rostl kult sv. Václava. Získané relikvie byly společně s korunovačními klenoty ukazovány týden po Velikonocích na Dobytčím trhu, dnešním Karlově náměstí.

Arnošt jako právník pomáhal při sestavování českého **zákoníku Maiestas Carolina**, který pro odpor šlechty nebyl přijat. Alespoň prosadil v soudnictví zákaz božích soudů a povinnost předkládání důkazů.

1356 byla prosazena **Zlatá bula, tzv. říšská ústava**, platící do konce Říše římské roku **1806**, která jasně stanovila volbu císaře sedmi kurfiřty včetně českého krále, papež měl volbu jen potvrdit. Zákoník stanovil mnoho práv pro českého krále a České království vůči říši.

Císař Karel IV. a Arnošt z Pardubic vyhráli stáletou při o nadřazenosti papeže nad císařem. Pro císaře a arcibiskupa bylo vládnutí službou Bohu, službou lidem bez použití násilí. Uvažoval Karel IV. o Arnoštovi jako o papeži? Kolem roku 1600 se připravovalo Arnoštovo blahorečení.

Vlastní náplň práce arcibiskupa

Arnošt dokončil organizaci církve v Čechách. 9 krajů (arcijáhenství) bylo rozděleno na děkanáty a ty na jednotlivé farnosti, kde se mohly číst příkazy a oznámení, např. zákaz hraní v kostky v den Narození Páně nebo příkaz obehnat hřbitov zdí. Arcibiskup pořádal pravidelné synody duchovenstva.

Arnošt se především snažil o novou a vyšší mravnost kněží i kleriků. Káral nemravný život, vyžadoval osobní přítomnost kněží ve svěcené farnosti, tedy na pracovišti, předepsaný věk a vzdělání při obsazování církevních hodností. Vykonyval kontroly neboli vizitace. Hrozil odnětím beneficíí, ale proti papežskému fiskalismu byl bezmocný. (V Avignonu se za peníze dalo koupit vše.)

Arcibiskup Arnošt zavedl seznam nově svěcených kněží (libri confirmatorium), které zmiňují dva kněze z Ouval. Farář Jakub Matěj se připomíná roku 1359 a kněz Jan byl ustanoven roku 1415 plebánem v Litni. Arnošt nechal vypracovat soupis všech far a církevních obročí, což ovšem umožnilo lepší výběr církevního destátku. Církevní poplatky z Čech byly zasílány papeži. Arnošt zavedl soudní akta arcibiskupské konzistoře.

Duchovenstvo mohlo být souzeno jen církevními soudy. U církevního majetku byly zavedeny pozemkové knihy nadační, kde byly zapsány povinnosti poddaných, takže nemohlo dojít ze strany úředníků k jejich navyšování.

Smrt

Při služební cestě v Budyšině přepadla Arnošta zimnice. Jeden z nejmzdělanějších mužů své doby zemřel po převozu do Roudnice 30.6. 1364. Je pohřben ve farním kostele Panny Marie v milovaném Kladsku do hrobky vytvořené hutí Petra Parlěře.

Životní cíl

Jako diplomat věrně bránil zájmy Českého království a cíle císaře a krále Karla IV. Lucembursakého, byl jeho věrným rádcem. Jako kárající arcibiskup prosazoval oproti žebravým řádům, františkánům a dominikánům, ideu hluboké zbožnosti. Velmi vzdělaný Arnošt zasvětil život prosazování a uskutečňování křesťanské ideje v lidském životě. Dobré mravy podporující arcibiskup se řídil zásadami. "V mravech chci být prostý. Rozkoší mého ducha je dobré svědomí. A dbej vždy, abys svým bližním v ničem nedal zlý příklad. Hleď, abys nečinil sám, co jiným zapovídáš."

Pomníky a vyobrazení arcibiskupa Arnošta z Pardubic, jenž se nenarodil v úvalské Hostýni

Gotická freska v kostele sv. Bartoloměje v Kyjích. Klečící arcibiskup Arnošt na votivním obraze Madony kladské, kolem r. 1344, dnes ve Státním muzeu v Berlíně.

Iniciála A s klečícím Arnoštem adorujícím Krista, dále graduál (zpěvník) A. z Pardubic z r. 1363, dnes v knihovně pražské kapituly. Arnošt klečící před oltářem a adorující Nejsvětější Trojici, rukopis Orationale Arnesti, před r. 1364, uchováno v knihovně Národního muzea. Busta v triforiu Chrámu sv. Víta. Madona s Ježíškem a ptáčkem na zvonu Arnošt a klečící socha ve farním kostele Panny Marie v Kladsku, dále socha v Pardubicích v kostele sv. Bartoloměje a stojící pískovcová socha v Úvalech na náměstí Arnošta z Pardubic. Jméno Arnošta z Pardubic se nachází na průčelí Národního muzea a jeho socha byla ulita pro panteon Národního muzea.

Podle Václava Chaloupeckého zpracovala PhDr. Lenka Mandová